

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjaan
Lausuntopyyntö 29.10.2015

Lausunto lapsiasiavaltuutetun vuosikirjaan: *Eriarvoistuva koulu?*

Monimuotoiset perheet -verkosto lausuu lapsiasiavaltuutetun vuosikirjaan 2016 seuraavaa:

Yleistä

Siirtymä päiväkodin ja koulun välillä on kohta, jossa vanhempien ja perheen side lapsen päivittäiseen toimintaympäristöön muuttuu. Nämä nivelkohdat ovat tärkeitä etenkin monimuotoisten perheiden kannalta. Koulunkäyntiin liittyy monimuotoisissa perheissä kasvavien lasten osalta piirteitä, joista koulun olisi hyvä olla tietoinen.

Koulu on myös ympäristö, jossa lapsi kasvaa osaksi yhteisöä ja yhteiskuntaa. Se, minkälainen käsitys perheestä koulussa välittyy, on olennainen osa tätä kasvun prosessia. Siksi koulumaailmassa olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että perheistä puhutaan tavoilla, jotka tuovat esiin perheiden erilaisuutta ja monimuotoisuutta ja antavat jokaiselle lapselle aihetta tuntea ylpeyttä omasta perheestään riippumatta siitä, minkälainen se on.

Opetuksessa ja opetusmateriaalissa tulee huomioida perheiden monimuotoisuus. Myös opettajankoulutuksessa tulee huomioida perheiden monimuotoisuus ja siihen liittyvä riittävä tieto.

Koulussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei lasta kiusattaisi perheeseen, omaan taustaan tai mihinkään vanhempien ominaisuuksiin liittyen. Rasistiseen ja homofobiseen kiusaamiseen ja nimittelyyn tulisi saada ehdoton nollatoleranssi.

Hyvä koulu lapselle ja aikuiselle sisältää kuusi keskeistä seikkaa:

- 1) riittävä koulutus
- 2) johdon sitoutuminen monimuotoiseen perhekäsitykseen ja riittävään tukeen tilanteissa, joissa perhe tarvitsee tukea
- 3) avoimuus kertoa perheiden erilaisuudesta sekä lapsille että aikuisille jo varhain
- 4) kaikkeen kiusaamiseen tai syrjintään puuttuminen
- 5) kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen sekä
- 6) erilaisten järjestöjen tuntemuksen parantaminen sekä yhteistyön ja avoimen keskustelun jatkuvaa ylläpitäminen.

Yksityiskohtaisia huomioita:

Seuraavassa joitakin huomioita perheryhmittäin:

Kahden kulttuurin perheet

Oman äidinkielen opetus on turvattava kahden kulttuurin perheissä kasvaville lapsille.

Tällä hetkellä kunta saa lapsen väestörekisterissä olevan äidinkielen (muu kuin suomi tai ruotsi) opetuksen järjestämiseksi korotettua valtionavustusta. Kuitenkin useiden kaksikielisten lasten kohdalla rekisteriin on merkitty äidinkieleksi suomi tai ruotsi.

Näiden lasten osalta kunta saa itse määritellä, tarjotaanko heille oman äidinkielen opetusta, mikä tuottaa alueellisesti eriarvoisia käytäntöjä. Kaikkien kaksikielisten lasten tulisi saada oman äidinkielen opetusta riippumatta siitä, mikä heidän äidinkielekseen on väestörekisterissä merkitty.

Konkreettisia ajatuksia siitä, miten koulu voi toimia kahden kulttuurin lapsen tukena löytyy Duo-hankkeen tekstistä "Koulumaailma kahden kulttuurin lapsen identiteetin tukijana" osoitteesta

<http://www.duoduo.fi/kirjasto/koulumaailma-kahden-kulttuurin-lapsen-identiteetin-tukijana>

Kuolemantapaus perheessä

Mikäli perhettä kohtaa kuolemantapaus, joko vanhemman tai lapsen sisaruksen kuolema, olisi koulussa varmistuttava siitä, että lapsen kanssa työskentelevät aikuiset saavat tiedon tapahtuneesta ja lapsi saa riittävästi tukea asian käsittelyyn. Lapsen perheeseen on hyvä olla yhteydessä jo ennen kuin lapsi palaa kouluun perheenjäsenen kuoleman jälkeen. Lapsen luokassa asiasta kerrotaan perheen kanssa sovitulla tavalla.

Koulunkäynnissä on syytä huomioida surun vaikutukset lapseen ja se, että suru saattaa ilmetä vasta pitkänkin ajan kuluttua itse kuolemantapauksesta. Lapselle tarjottavan tuen tulee olla riittävän pitkäkestoista ja sitä tulee tarjota uudelleen pitkänkin ajan kuluttua, mikäli siihen nähdään olevan tarvetta.

Oppilashuoltoryhmän tulee saada riittävä koulutus liittyen lapsen suruun ja siinä tukena olemiseen.

Sateenkaariperheet

Tutkimukset osoittavat, että sateenkaariperheiden lapsia ei kiusata koulussa enempää kuin muitakaan lapsia, mutta jos heitä kiusataan, perhemuotoon liittyvä kiusaaminen on tavanomaista yleisempää. Kouluissa tulisi kiinnittää

erityistä huomiota siihen, että kaikista perhemuodoista puhutaan tasavertaisesti ja ettei homofobista tai transfobista kiusaamista pääse syntymään.

Sateenkaariperheiden vanhemmille tulisi aina antaa omat wilma-tunnukset riippumatta vanhemman juridisesta statuksesta suhteessa lapseen.

Sateenkaariperheessä elävälle lapselle on tärkeää, että myös hänen perheensä näkyy opetuksessa oikeanlaisena ja hyväksyttynä perheenä. Opettajien koulutuksessa tulee huomioida se, että heillä on laaja-alainen tieto perheiden erilaisuudesta.

Uusperheet

Uusperheiden keskeiset haasteet koulumaailmassa liittyvät sosiaalisten vanhempien mahdollisuuksiin osallistua lapsen koulunkäyntiin. Uusperheen kaikille vanhemmille tulisi lähtökohtaisesti olla mahdollisuus myöntää wilma-tunnukset ja heidät tulisi lähtökohtaisesti kutsua mukaan kehityskeskusteluihin ja koulussa järjestettäviin tilaisuuksiin. Joskus nähtävät käytännöt, joissa koulun tilaisuuksiin tulevien vanhempien määrä on rajattu kahteen, on haastava uusperheille, joiden lasten kaikki vanhemmat toivoisivat voivansa olla osa lapsen koulunkäyntiä.

Adoptioperheet

Adoptiolapsen koulunkäynnissä voi olla monia haasteita ja erityispiirteitä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä adoptiolapsen kielen kehitykseen. Niissäkin tilanteissa, joissa kielitaito on arjen tasolla riittävä, on varmistuttava, että lapsella on haastavampien oppisisältöjen ymmärtämiseen riittävä kielitaito.

Adoptiolapsen kohdalla on syytä kiinnittää huomiota myös koulussa eteen tuleviin nivelvaiheisiin, kuten opettajan vaihtumiseen alakoulussa, sekä huomioida, että koulun aloitus ja tutusta päiväkotiympäristöstä pois siirtyminen voi olla adoptiolapselle erityisen suuri haaste. Siirtymiin ja muutoksiin voi pyrkiä valmistamaan lasta etukäteen yhteistyössä vanhempien kanssa.

Adoptioperheet ry on tuottanut runsaasti materiaalia adoptiolasten kanssa toimimisesta koulun henkilökunnalle, esimerkiksi:

http://www.adoptioperheet.fi/sites/default/files/artikkelit/adoptioperheet_kouluopas_www_nakoislehti.pdf

<http://www.adoptioperheet.fi/koulu-0>

Yhden vanhemman perheet

Lapsiperheköyhyys koskettaa yhden vanhemman perheitä huomattavasti useammin kuin kahden vanhemman perheitä. Siksi taloudellinen eriarvoistuminen ja sen myötä myös koulumaailman eriarvoistuminen kohdistuu helpommin juuri yhden vanhemman perheiden lapsiin.

Koulussa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että koulun ja luokan sisällä toimintatavat olisivat mahdollisimman yhdenvertaiset myös taloudellisten seikkojen osalta. Erilaisia vanhempien taloudellista taakkaa helpottavia käytäntöjä voidaan suosia.

Yhden vanhemman perheille on myös tärkeätä, että pienille koululaisille ja erityistarpeisille koululaisille olisi tarjolla riittävästi kohtuuhintaista aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä loma-aikojen leiritoimintaa, jotta vanhemmat pystyvät yhdistämään työn ja lastenhoidon.

Sijaisperheet

Sijaisperheessä asuvan lapsen kannalta on erittäin tärkeää, että sijaisvanhemmilla on mahdollisimman laajasti tiedossa lapsen koulunkäyntiin vaikuttavia asioita ja että koulun ja perheen välinen yhteistyö toimii saumattomasti.

Monikkoperheet

Kaksosten, kolmosten tai nelosten koulunkäyntiin liittyvät olennaisesti kysymykset siitä, miten lapset sijoittuvat samalle tai eri luokalle, ja miten heidän yksilöllinen kasvunsa huomioidaan. Monikkolapsia kohdellaan helposti nippuna tai parivaljakkona, ellei erityistä huomiota siihen, että heidät kohdataan myös yksilöinä. Ryhmäsijoitteluun ei ole olemassa yhtä ohjenuoraa vaan siinä tulisi aina toimia perheen kanssa yhteistyössä ja tehdä päätökset perheen kanssa käytävien keskustelujen perusteella. Tilanteita tulee myös tarkastella uudelleen vuosien varrella ja ajoittain on hyvä tarkastaa luokka/ryhmäsijoitusta lasten yksilöllistä kasvua sekä sisaruussuhteita kuullen.

Nuoruusikäisen monikkolapsen kehityksellisenä haasteena on irtautuminen paitsi vanhemmista niin myös monikkosisaruksesta. Keskenään riippuvaiset kaksoset saattavat hakeutua koulutukseen viiveellä tai hakeutuminen voi vaikeutua. Lisätietoa monikkolasten nuoruusiän kehityksestä http://www.suomenmonikkoperheet.fi/files/Kohti_Nuoruusikaa_opas.pdf

Monikkoperheisiin pätee sama kuin yhden vanhemman perheisiin, perheen taloudellinen taakka on usein suurempi kuin muiden perheiden, sillä perheissä on keskimääräistä enemmän lapsia ja monikkolapsille hankinnat on tehtävä lapsikohtaisesti. Kaksosten, kolmosten tai nelosten osalta on esimerkiksi harvoin mahdollisuutta kierrättää urheiluvälineitä tai muita vastaavia yhdeltä lapselta toiselle.

Lisätietoja:

Anna Moring
Projektipäällikkö
Monimuotoiset perheet -verkosto
Kaikkien perheiden Suomi -hanke
anna.moring@monimuotoisetperheet.fi
050 3750832

Monimuotoiset perheet -verkosto

on kymmenen suomalaisen perhejärjestön yhteistyöverkosto, johon kuuluvat Adoptioperheet ry, KÄPY – Lapsikuolemaperheet ry, Lapsettomien yhdistys Simpukka ry, Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry, Perhehoitoliitto ry, Sateenkaariperheet ry, Suomen Monikkoperheet ry, Suomen Nuoret Lesket ry, Suomen Uusperheiden Liitto ry ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry.

Verkosto koordinoi Kaikkien perheiden Suomi -hanketta, jonka tehtävänä on kerätä ja levittää tietoa monimuotoisten perheiden erityistilanteista.

www.monimuotoisetperheet.fi